

Í N D E X

PRÒLEG	9
INTRODUCCIÓ	15
1. LA REVOLUCIÓ DE LA PARAULA. ELS INICIS DEL PROCÉS CONSTITUENT	17
1.1. La convocatòria a Corts i l'elecció dels diputats catalans, valen- cians, aragonesos i balears	21
1.2. Els fonaments doctrinals dels parlamentaris	44
1.3. L'obertura del Congrés i la proclamació de la sobirania nacional	48
1.4. L'arribada dels diputats de Llevant	53
1.5. Els diputats al servei de la pàtria	57
1.6. Impremta i premsa. El quart poder	59
1.7. Constitució i altar: les Corts i les matèries eclesiàstiques	79
1.8. El trasllat de les Corts a Cadis	86
1.9. Els diputats de l'antiga Corona d'Aragó i Amèrica	92
1.10. El debat sobre "el Arreglo de provincias" i la defensa de les juntes superiors de Catalunya i de València	107
1.11. La justícia: El tercer poder	127
1.12. L'abolició dels senyorijs jurisdiccionals	143
1.13. La festivitat del dos de maig	188
1.14. Xàtiva derrotada Felip V	189
1.15. Els presidents de l'antiga Corona d'Aragó durant el procés cons- tituent	190
1.16. Les intervencions parlamentàries dels diputats de l'antiga Corona d'Aragó a les sessions públiques (16 de desembre de 1810- 19 de març de 1812)	192

2. EL PODER DE LA PARAULA. LA DISCUSSIÓ DEL PROJECTE CONSTITUCIONAL	195
2.1. La idea d'elaborar una Constitució	195
2.2. La definició de la nació: Títol I. "De la nación española y los españoles"	203
2.3. Ciutadans, catòlics i monàrquics: Títol II. "Del territorio de las Españas, su Religión y Gobierno, y de los Ciudadanos Españoles"	226
2.4. El poder legislatiu: Títol III. "De las Cortes"	246
2.5. El poder executiu: Títol IV. "Del Rey"	301
2.6. El poder judicial: Títol V. "Potestad judicial"	353
2.7. La descentralització i la uniformització administrativa: Títol VI. "Del gobierno interior de las provincias y de los pueblos"	387
2.8. El sosteniment material del nou Estat: Títol VII. "De las contribuciones". Capítol únic	405
2.9. La defensa de la nació: Títol VIII. "De la fuerza militar nacional"	407
2.10. La regeneració per mitjà de l'educació: Títol IX. "De la instrucción pública". Capítol únic	413
2.11. La salvaguarda de la carta magna: Títol X. "De la observancia de la constitución y modo de proceder para hacer variaciones en ella". Capítol únic	418
2.12. La signatura i la jura de la Constitució	428
A MANERA DE CONCLUSIÓ	437
BIBLIOGRAFIA FONAMENTAL	449

Pròleg

Per entendre el moment polític que es va viure entre 1808 i 1812 a Espanya cal fer front a un gran interrogant: com va ser possible, enmig de la complexitat dels esdeveniments d'aquells anys i del batibull d'expectatives que aquests generaven, que s'arribés a posar en marxa una dinàmica parlamentària de nou encuny i a vestir una obra constitucional que suposaven un moment clau per a la fi de l'Antic Règim i l'establiment de les bases polítiques d'un nou model d'Estat?

Certament no va ser fruit d'una realitat improvisada. D'una banda, sorgia del llegat de la peculiar i tardana recepció de la Il·lustració a la península Ibèrica, i de les expectatives i frustracions que havien acompanyat els programes reformistes de la monarquia borbònica. I, d'altra banda, era resultat del context de la profunda crisi de l'Antic Règim que afectava tant la realitat social i econòmica com l'estructura de l'estat absolutista; sense oblidar l'impactant ressò de la resposta que a una situació semblant s'havia donat en la societat francesa amb la Revolució encetada el 1789.

En aquest marc podem plantejar-nos encara un segon interrogant: quin va ser el pes que en aquells esdeveniments hi van tenir les particularitats dels antics territoris de la Corona d'Aragó? Un interrogant que adquireix interès si tenim en compte que els fets del 1808 suposaren la fi del règim de la Nova Planta i que les Corts de Cadis encetaven un escenari inaudit de debat polític, en el qual la participació dels diputats "aragonesos" no va ser pas menor.

Per contestar aquest segon interrogant ens cal també girar la mirada enrere. En aquest cas, però, no només per tenir en compte la Il·lustració i el reformisme, sinó també la tensió entre la plena vigència al llarg dels últims cent anys de la voluntat centralitzadora i uniformitzadora de la monarquia, i de l'altra banda les diverses i reiterades iniciatives que es van donar en aquells territoris enfront del règim de la Nova Planta.

Més enllà de les resistències bèl·liques, ben presents al llarg de tot el primer quart del segle XVIII, en diferents moments d'aquest segle van emergir iniciatives diverses enfront del nou ordre, que deixaven entreveure una reiterada actitud resistent. El 1731, per exemple, les autoritats municipals de Saragossa convidaven l'Ajuntament de Barcelona a emprendre una iniciativa conjunta de les ciutats de Saragossa, València i Barcelona per tal que al Consell de Castella es creés una Sala específica per a tractar les qüestions relatives a tot allò que fins el 1711 havia correspost al Consell d'Aragó.¹ Poc més tard va ser la difusió —encara que forçosament limitada— de textos austriacistes, com *Via fora els adormits (1734) i d'alguns altres* —tots ells recentment posats de relleu per estudis com els d'Ernest Lluch—,² allò que contribuïa a mantenir viva la memòria i l'actitud de resistència. Tot plegat afavorint el fet que en determinats moments, com ara arran de les expectatives generades amb l'arribada de Carles III procedent d'una Nàpols il·lustrada, es percebés un clima que semblava facilitar l'atreviment de presentar al nou monarca unes reclamacions com les que se li van adreçar amb el memorial de l'any 1760.³ Amb aquesta iniciativa les ciutats de Saragossa, València,

1. La iniciativa no es va arribar a realitzar ja que l'Ajuntament de Barcelona manifestava estoïcament que es trobava “enteramente destituido de motivos y fundamentos para lograr la satisfacción de acompañar a VSI en este asumpto” (AHCB: “Ajuntament borbònic. Polític i representacions” 1731, ff. 77-78).
2. Vegeu especialment *La Catalunya vençuda del segle XVIII. Foscors i clarors de la Il·lustració* (Barcelona, 1996, Ed. 62).
3. Enric Moreu Rey: *El memorial de greuges del 1760* (Barcelona 1968, Salvà). Vegeu-ne també l'edició dins *Textos Jurídics Catalans. Lleis i Costums*, VI/1, pp. 1-19 (Barcelona 1990, Generalitat de Catalunya).

Barcelona i Palma de Mallorca reivindicaven el reconeixement jurídic i polític de la diversitat peninsular i insular, alhora que reclamaven un tracte igualitari amb el dels altres territoris; i formulaven també peticions relatives principalment al règim municipal i a la designació de càrrecs civils i eclesiàstics. Per una altra part, les resistències als reclutaments forçosos que es van generar al Principat en els anys setanta van posar de manifest una clara capacitat de mobilització política que acabaria desembocant en la primera claudicació de la monarquia borbònica.⁴ I no s'ha de passar per alt que en certes súpliques d'aquests anys, adreçades a la monarquia, els territoris de la Corona d'Aragó encara recorrien a la intermediació d'Aranda, molt probablement refiant-se de la complicitat que podia despertar una certa sensibilitat comuna d'arrels austriacistes. D'altra banda, en el darrer quart del segle XVIII va fermentar allò que Ernest Lluch qualificava com el programa de 1780. Un "programa" que sorgia de les obres i els autors més significatius de la Il·lustració en els territoris de la Corona d'Aragó (com Francesc Romà i Rossell, Jaume Caresmar, Antoni de Capmany o Gregori Maians, entre d'altres), que si bé no qüestionava les bases de la monarquia absoluta ni del feudalisme tardà impulsava, en canvi, els principals factors d'allò que esdevindria l'economia capitalista, i les inquietuds i dinamisme dels sectors mercantils i productius. Un "programa" que reclamava una concepció anticentralista de l'Administració, i que tendia a emparar-se, políticament, en la defensa del constitucionalisme, del foralisme i del pactisme.

És, doncs, en aquest marc precedent que es produeix l'amalgama de corrents de pensament que intervenen en la sòlida formació d'una part significativa de les persones que uns anys més tard serien escollides com a parlamentaris a les Corts de Cadis, i que són l'objecte central del treball d'Antoni Sánchez i Carcelén. La major part d'aquests personatges entraven al segle XIX amb

4. He estudiat els fets de l'anomenada revolta de les quintes a *Subjecció i revolta en el segle de la Nova Planta* (Vic, 2006, ed. Eumo).

el bagatge d'una notable formació intel·lectual com a juristes; d'altres amb bons coneixements històrics i filosòfics; alguns amb una destacada habilitat retòrica i oratòria; altres amb un considerable esperit crític... Pràcticament tots ells sortits d'unes institucions formatives que, malgrat tenir molt a desitjar, com a mínim des de mitjans del segle XVIII experimentaven, tot i que de forma desigual, una certa efervescència interna propera a la dels temps que s'estaven vivint a Europa, i que en alguns casos es veia potenciada per una considerable activitat epistolar. La Universitat Literària de Mallorca, la Universitat de Cervera al Principat, les escoles pies i la Universitat a Aragó, la Universitat de València, les acadèmies o la Junta de Comerç a Barcelona... totes elles foren, encara que de manera desigual, centres que contribuïren a facilitar una formació acadèmica gens menyspreable a la generació que arribaria en plena maduresa intel·lectual a la crisi desencadenada per l'esfondrament de la monarquia i per l'ocupació de les tropes napoleòniques. L'anomenada espontaneïtat en la capacitat de reacció social i les iniciatives que van portar a la formació per tot el territori de les Juntes de Govern respongueren a factors múltiples però en bona mesura foren fruit d'aquesta "nova" elit local equipada amb un respectable bagatge formatiu. Igualment fou d'aquests sectors que sortiren les iniciatives i decisions polítiques d'àmbit local i provincial, tot primer, i d'àmbit general després (formació de les Juntes el 1808; consulta al país de cara a la previsió de convocatòria de Corts el 1809; el caràcter de la pròpia convocatòria de Corts; els debats parlamentaris i les decisions adoptades; o, és clar, l'elaboració de la Constitució). Tot plegat, un conjunt d'iniciatives que anaven clarament més enllà de l'ordre tradicional i que, per tant, si més no en el sentit polític, implicaven una sèrie de decisions d'abast revolucionari.

De manera que els anys 1808-1812 posen en evidència l'abast i la profunditat de la dialèctica entre el continuisme i la ruptura. Les Corts de Cadis en serien el principal escenari, i en elles el paper dut a terme pels representants de l'antiga Corona d'Aragó esdevé d'allò més significatiu. D'una banda, perquè es tracta dels territoris en els quals es produïa una transformació i un dinamisme social i econòmic més evidents. De l'altra, pel fet de ser un dels escenaris més destacats de l'ocupació napoleònica i de la guerra;

i a més perquè aquests darrers fets suposaven per si mateixos una clara ruptura de l'ordre establert cent anys abans amb la Nova Planta. Tot plegat, doncs, obria les portes a un futur que apareixia necessàriament com incert. Esperançador per aquells que volien establir un nou ordre, però que no els servia el model que procedia de la França contra la qual lluitaven i que es veieren, doncs, obligats a construir el seu propi projecte; un projecte que amb prou feines passaria de formal o teòric, perquè la política tenia una altra prioritat, que era la immediatesa de la guerra. I un futur desesperant per als partidaris de l'ordre establert, perquè aquest ja no existia, i la fi de la Nova Planta i l'orfandat monàrquica feien inabastable un passat remot que ja molt pocs desitjaven restaurar.

És per tot això que resulta especialment rellevant un estudi com el que ha fet Antoni Sánchez i Carcelén. Perquè tan sols amb una anàlisi global, i detallada alhora, del conjunt dels diputats dels territoris de la Corona d'Aragó es pot sospesar i comprendre el sentit dels factors que entraven en joc en la seva participació dins el debat polític i de les posicions que varen anar adoptant.

Fins fa poc gairebé desconexíem encara la llista precisa i les informacions bàsiques de cadascun dels diputats a les Corts de Cadis escollits pels diferents territoris. En aquest sentit els anys de commemoració del bicentenari ens han deixat com un dels principals llegats una eina de primer ordre que omplia aquell buit: el primer volum del *Diccionario biográfico de parlamentarios...*⁵ Així mateix, l'efemèride ha estimulat la redacció d'unes primeres aproximacions al paper que van dur a terme els diputats dels territoris de la Corona d'Aragó a les *Corts de Cadis*.⁶ Sens dubte unes eines

5. *Diccionario Biográfico de parlamentarios españoles de las Cortes de Cádiz (1810-1814)*, Corts Generals, Madrid, 2010.
6. Vegeu en aquest sentit els diversos estudis recollits en els números monogràfics de les revistes *Afers*, vol. XXVI, núm. 68 (2011) i *Trienio. Ilustración y Liberalismo*, núm. 61 (maig 2013), dedicats precisament als parlamentaris dels territoris l'antiga Corona d'Aragó a les Corts de Cadis.

que han contribuït a fer possible un treball de la magnitud i minuciositat que trobem en el que ha fet Antoni Sánchez i Carcelén.

En aquest estudi, tal com diu l'autor a la introducció, s'analitza "l'aportació, la contribució, la implicació, la participació, la incidència i la influència dels parlamentaris catalans, valencians, aragonesos i balears, precisament quan la configuració del nou l'Estat es projectà en plena consolidació del nacionalisme espanyol". Per fer-ho, planteja la seva obra en dos grans apartats. En el primer, al qual dedica una tercera part del llibre, du a terme el relat de la convocatòria i l'obertura de les Corts, i posa seguidament l'atenció en els grans moments de la vida parlamentària previs i/o paral·lels a l'elaboració de la Constitució (la proclamació de la sobirania, la qüestió de la representació territorial, de la impremta, de l'abolició de les senyories...); centrant-se en tots ells en el paper dut a terme pels diputats dels territoris de l'antiga Corona d'Aragó. En el segon apartat, posa especialment l'atenció en la discussió del projecte constitucional, resseguint quina va ser l'actitud, el discurs i les intervencions dels parlamentaris catalans, valencians, balears i aragonesos, resseguint un per un els debats portats a terme sobre cadascun dels títols i capítols de la Constitució gaditana.

L'estudi d'Antoni Sánchez i Carcelén suposa una fita remarcable d'aproximació a la història del parlamentarisme, tant pel que fa al conjunt d'Espanya com molt especialment amb relació a l'abast de la contribució dels diputats dels territoris de l'antiga Corona d'Aragó a les Corts de Cadis. Sens dubte estem, doncs, davant d'un treball estimulant, que ens immergeix en aquest ric oceà d'idees polítiques, d'interessos i de voluntats que foren aquelles Corts. De manera que al llarg del text va apareixent davant del lector la diversitat i complexitat de les respostes que requerien els interrogants plantejats per l'autor a l'inici del seu treball sobre l'actuació dels diputats catalans, aragonesos, valencians i balears (quin projecte polític van defensar? quin model territorial? quin va ser el grau de reivindicació dels furs i les constitucions? van intentar recuperar les institucions derogades pels decrets de Nova Planta? Quina era l'organització judicial

que consideraven més adient? quin sistema fiscal i contributiu proposaven? quina administració local? quines forces coercitives? ...).

Més enllà, però, de l'interès particular pels diputats d'aquests territoris, l'estudi que presentem evidencia l'interès global que aquella participació va tenir en el conjunt de les Corts de Cadis i especialment en la redacció de la Constitució de 1812. Una i l'altra posaven de manifest la fallida de l'Estat absolutista i, per tant, del model borbònic espanyol. És a dir, d'aquell que des de feia cent anys havia tingut precisament el principal referent de la seva política en la imposició per la força, als territoris de la Corona d'Aragó, de la uniformització i de la centralització de l'Estat. Al final, la uniformització i la centralització van traspasar també al model d'estat que va sorgir de les Corts de Cadis, tot i que ara amb una fonamentació molt diferent. I els debats que s'hi van dur a terme van deixar entreveure que, més enllà del resultat final, en la construcció d'un nou Estat les opcions no venien predeterminades ni es reduïen necessàriament al model que acabà triomfant. La uniformització de l'Estat, per exemple, era per a uns un llegat ideal de l'estat absolutista que calia preservar, mentre per a uns altres representava l'ocasió de poder aconseguir un tracte igualitari respecte dels altres territoris de la monarquia espanyola, així com significava alhora el fet de desempallegar-se de la submissió imposada des de la Nova Planta; i per uns altres significava establir els fonaments d'un canvi revolucionari de les estructures d'estat i de la dinàmica social. D'aquí l'interès especialment rellevant que adquireix un estudi com aquest que ressegueix precisament la participació dels diputats escollits en els territoris de l'antiga Corona d'Aragó.

Amb el seu magnífic recorregut pels debats parlamentaris de les Corts de Cadis Sánchez i Carcelén foragita anacronismes, maniqueïsmes i dicotomies i mostra en canvi una realitat que fou molt més complexa, diversa, contradictòria i canviant del que molts estudis ens havien volgut mostrar.

LLUÍS ROURA I AULINAS
Catedràtic d'Història Moderna a la UA

Introducció

La major fita de la humanitat ha estat la paraula escrita, el naixement de l'edat de la raó –història. A les Corts de Cadis la paraula, tant versada com impresa, esdevingué el principal instrument per eradicar l'absolutisme de l'Antic Règim i erigir un nou règim, el liberal, tota una revolució que significà l'inici de la nostra edat contemporània. Per primera vegada s'establí la llibertat d'impresma i d'expressió. L'Església perdé el seu monopoli cultural. L'emergent premsa expressà a la perfecció la pluralitat ideològica. No fou fruit de la casualitat que precisament a Cadis –centre intel·lectual i, ateses les extremes circumstàncies bèl·liques, també polític –l'adjectiu *liberal* s'utilitzà per primera vegada com a substantiu –amic de la llibertat i de les reformes–, convertint-se en concepte polític. La capacitat constructiva i significativa de la paraula es reforçà davant la immensa tasca de pensar i reconstruir una nova realitat. L'oratòria, com a recurs parlamentari. El discurs, com a mitjà de locució. El diàleg, com a mitjà de consens. La votació nominal, com a font de legitimació. Pacíficament, un conglomerat de lletrats i erudits (magistrats, eclesiàstics, catedràtics universitaris, militars, funcionaris, arquitectes i comerciants) de sang noble o plebea –sense la pressió ni la coacció de partits o corporacions, només el poble gadità com a testimoni ocular i els diaris com a recordatori immemorial– participaren d'un procés constituent que culminà amb la promulgació de la primera Constitució de la història d'Espanya, la coneguda popularment com *La Pepa*, el símbol de la revolució liberal espanyola, ja que incorporà el programa substancial de l'Estat liberal de dret –sobirania

nacional, separació de poders, sistema representatiu amb sufragi censatari masculí, igualtat civil i principi d'igualtat tributària, defensa de la propietat privada, llibertat d'impremta, dret a la instrucció pública, abolició del règim jurisdiccional, del turment, de la Inquisició... Restaren vigents discriminacions per ètnia, sexe i religió. Tampoc no s'abolí l'esclavitud.

El passat 19 de març de 2012 s'ha commemorat el bicentenari de la carta magna gaditana. *Els diputats de l'antiga Corona d'Aragó a les Corts de Cadis (1808-1812)* pretén analitzar l'aportació, la contribució, la implicació, la participació, la incidència i la influència dels parlamentaris catalans, valencians, aragonesos i balears, precisament quan la configuració del nou l'Estat es projectà en plena consolidació del nacionalisme espanyol –iniciat per Felip V arran de la Guerra de Successió–, ja que Cadis fou el bressol d'una nació espanyola uniforme i unitària políticament i culturalment, però descentralitzada administrativament, que intentà derogar els vestigis feudals a partir d'una presumpta recuperació de la tradició històrica legislativa. Karl Marx asseverà que “la Constitución de 1812 es una reproducción de los antiguos fueros, pero leídos a la luz de la Revolución Francesa y adaptados a las necesidades de la sociedad moderna”.¹

A la primera part de l'obra el lector podrà resseguir –entre d'altres– la convocatòria a Corts i l'elecció dels diputats de l'antiga Corona d'Aragó; els fonaments doctrinals dels parlamentaris; l'obertura del Congrés i la proclamació de la sobirania nacional; el debat vers la llibertat d'impremta; les dissertacions sobre les matèries eclesiàstiques; les relacionades amb Amèrica i els americans en ple procés emancipador; l'articulació territorial i institucional; la divisió de poders (executiu i judicial); i significativament el debat vers l'abolició dels senyories jurisdiccionals. S'ha de tenir present que les resolucions es fixaren immediatament, però la seva materialització efectiva fou força reduïda com a resultat de les excepcionals condicions que l'ocupació napoleònica va originar.

1. MARX, Karl i ENGELS, Friedrich: *Revolución en España*, Barcelona, Ariel, 1970, p. 109.

A la segona part s'examina profusament la discussió del projecte constitucional a través de les intervencions dels parlamentaris catalans, valencians, aragonesos i balears, des de la mateixa idea d'elaborar una Constitució fins al darrer article de l'últim títol i la posterior signatura i jura de la carta magna. *La Pepa* és un text ampli, de fet, el més extens de la història d'Espanya, amb un total de 384 articles, dividits en 10 títols, amb capítols proporcionats a la seva extensió. A partir d'una intensa concreció jurídica assoleix una destacada importància l'esfera política, ideològica i econòmica. Quin projecte polític defensaren? Quin model territorial? Reivindicaren els furs i les constitucions? La història de l'antiga Corona d'Aragó? Els antics privilegis o llibertats? Evidenciaren la seva pròpia identitat cultural o especificitat nacional? Intentaren recuperar les institucions que els decrets de Nova Planta havien derogat? Quina organització judicial consideraren més adient? Quin sistema fiscal i contributiu? Quina administració local? Quines forces coercitives? Quin model educatiu? Què pensaren del republicanisme? Què opinaren del federalisme? I de la democràcia? Qüestions a les quals els pacients lectors trobaran resposta en les successives pàgines.

1. La revolució de la paraula. Els inicis del procés constituent

1.1. La convocatòria a Corts i l'elecció dels diputats catalans, valencians, aragonesos i balears

La crisi de les estructures governamentals absolutistes s'agreujà fins a l'extrem per la invasió i l'ocupació francesa. L'aixecament popular antinapoleònic del 2 de maig de 1808 suscità la primigènia irrupció de les masses a la primera pàgina de la història. Insòlitàment, la Corona passà dels Borbó a la dinastia Bonaparte per les abdicacions de Baiona del dia 6. El consegüent buit de poder es canalitzà mitjançant la formació d'unes revolucionàries juntes provincials i corregimentals als antics regnes o províncies borbòniques que s'autoproclamaren dipositàries de la sobirania del príncep als seus respectius territoris i esdevingueren la genuïna acta de naixement de la sobirania nacional per la subversió de l'ordre del poder, ja que no radicava en el rei sinó en la nació;¹ tot compartint la idea

1. MOLINER PRADA, Antoni: *La Catalunya resistent a la dominació francesa. La Junta Superior de Catalunya (1808-1812)*, Barcelona, Edicions 62, 1989, pp. 15-17.

aglutinadora del contracte social amb un principi de sobirania federativa –“la sombra del federalismo planeó sobre el juntismo”.² La cohesió interna s’aconseguí per l’agressió externa al sistema de valors ideològics propis de l’Antic Règim: Religió –catolicisme tridentí–, Monarquia –Borbònica– i Pàtria –vocable de contingut geogràfic. Amb la creació de la *Junta Central Suprema Gubernativa del Reino*³ –integrada per dos vocals de les juntes de Catalunya, València, Aragó i Mallorca– a Aranjuez el 25 de setembre s’aplàcà “la hidra del federalismo”;⁴ ja que assumí tota la sobirania nacional –s’autoatorgà el títol de *Majestad*– i unificà l’organització defensiva i l’acció governativa.⁵

El 22 de maig de 1809 la Junta Central promulgà un decret que determinà la convocatòria de Corts per a l’any vinent: “la representación legal y conocida de la monarquía en sus antiguas Cortes”.⁶ Per coordinar les tasques preparatòries instaurà una comissió de Corts assistida per unes altres d’auxiliars: Ordenació i Redacció; Mitjans i Recursos Extraordinaris –comptà amb l’economista aragonès Juan Polo y Catalina–; Legislació –encarregada d’elaborar el “código legal de España”, de caràcter sistemàtic i racional, per establir la uniformitat constitucional i territorial–⁷ Hisenda

2. S’inaugurà un procés inèdit en la història d’Espanya, la necessitat de la federació per lluitar contra Napoleó. GARCÍA CÁRCEL, Ricardo: *El sueño de la nación indomable. Los mitos de la Guerra de la Independencia*, Madrid, Temas de Hoy, 2007, pp. 260-267.
3. Arxiu Històric Nacional (d’ara endavant AHN), *Colección de Reales Cédulas*, Consejos, llibre 1504, núm. 114.
4. Tal com expressà Manuel José Quintana al manifest que redactà la Junta Central per a la convocatòria de Corts de l’octubre de 1809. FONTANA, Josep: “La fi de l’antic règim i la industrialització (1787-1868)”, vol. V de la *Història de Catalunya* de Pierre Vilar, Barcelona, Edicions 62, 1998, p. 163.
5. MORÁN ORTÍ, Manuel: “La formación de las Cortes (1808-1810)”, *Ayer*, núm. 1 (1991), pp. 15-19.
6. AHN, *Colección de Reales Cédulas*, Estado, lligall 10-C, núm. 8.
7. Arxiu del Congrés dels Diputats (d’ara endavant ACD), lligall 3, núm. 8.

reial,⁸ Instrucció Pública; Matèries Eclesiàstiques, i Cerimonial de Corts –teatralització pública de la sobirania nacional, presidida pel català Antoni de Capmany i de Montpalau, qui des del gener de 1809 ja dirigia la *Gaceta* del govern central.⁹ Precisament, l'erudit, filòleg, arxiver i historiador¹⁰ Capmany –amb passat familiar austriacista– fou l'encarregat “de recoger cuantas memorias históricas pudiese hallar acerca de las antiguas Cortes de Castilla, Aragón, Cataluña, Valencia y Navarra, y de informar cuanto fuese relativo a la reorganización y ceremonial de estos congresos”.¹¹

Antoni de Capmany redactà una *Memoria política-histórica sobre convocación y celebración de Cortes* signada el 17 d'octubre, tot afirmant que “la Francia nos despojó a principios del siglo pasado de los restos de nuestra antigua libertad”.¹² Havent-hi una gran diferència, entre “la Corona de Castilla [a la qual] el poder y representación de las Cortes fue débil e incompleto” i la Corona d'Aragó –“¿La Corona de Aragón no tuvo por espacio de cinco siglos fueros, constituciones, libertades y franquezas invulnerables, Aragón, Valencia, Cataluña y Navarra no son de España y no lo eran antes?”– el català evidencià que l'evocació d'una *constitució històrica* només es podia observar als territoris de l'antiga Corona d'Aragó. Així, doncs, vindicà les particularitats de la tradició constitucional aragonesa en oposició a la castellana: “Luego podemos decir que la proposición general de

8. ACD, lligall 3, núm. 7.

9. AHN, Estado, lligall 14-A, d. 32.

10. Fou membre de la Reial Acadèmia d'Història. Sota el despotisme il·lustrat publicà: *Antiguos Tratados de Paces y Alianzas entre algunos Reyes de Aragón y diferentes Príncipes infieles de Asia y África desde el siglo XIII hasta el XV*, Madrid, Imprenta Real, 1778; i íd.: *Ordenanzas de las Armadas Navales de la Corona de Aragón aprobadas por el Rey D. Pedro IV*, Madrid, Imprenta Real, 1787.

11. La correspondència de Capmany amb la comissió es troba a l'ACD, lligall 3, núm. 5.

12. Entre d'altres, sobre la Guerra de Successió vegeu: ALBAREDA i SALVADÓ, Joaquim: *Catalunya en un conflicte europeu. Felip V i la pèrdua de les llibertats catalanes (1700-1714)*, Barcelona, Edicions 62, 2001; i íd.: *La Guerra de Sucesión de España (1700-1714)*, Barcelona, Crítica, 2010.

que España no ha tenido una Constitución legalmente fundada, reconocida y observada para sostener los derechos y libertades de la Nación es falsa, equivocada y ofensiva a las provincias de fueros, que componen una tercera parte de la Monarquía”.¹³

A més, el 3 de desembre remeté a la Comissió de Corts “un compendio de la pràctica y modo de convocar Cortes en el reino de Aragón y en el de Valencia” i quinze dies després “una noticia del modo y formalidad con que se celebran los congresos nacionales en Cataluña”.¹⁴ Aquests treballs es publicaren pòstumament a l'obra *Práctica y estilo de celebrar Cortes en el reino de Aragón, principado de Cataluña, y reino de Valencia y una noticia de las Castillas y Navarra* (Madrid, Impremta de José Collado, 1821). Capmany defensà el lligam entre les corts catalanes medievals i les futures gaditanes fent servir les velles experiències dels territoris de la Corona d'Aragó com a base d'un projecte vàlid per al conjunt d'una nova nació espanyola¹⁵ i per tal d'aportar un antecedent autòcton vàlid d'un constitucionalisme modern –la nostàlgia medieval fou una recurrent característica de la ideologia liberal espanyola–, evitant l'habitual desqualificació dels reaccionaris que presentaven qualsevol idea de constitucionalisme com una contaminació de la Revolució Francesa: “No presento el estado político de la Corona de Aragón por modelo perfecto de una Constitución, tal como acaso necesitan

13. Publicada i comentada per ÁLVAREZ JUNCO, José: “Capmany y su Informe sobre la necesidad de una Constitución (1809)”, *Cuadernos Hispanoamericanos*, núm. 70 (1967), pp. 520-551.
14. PORTILLO VALDÉS, José María: *Revolución de nación. Orígenes de la cultura constitucional en España, 1780-1812*, Madrid, Centro de Estudios Políticos y Constitucionales, 2000, pp. 266 i ss.
15. Al·ludint a les identitats col·lectives s'havia preguntat: “¿Qué sería ya de los españoles, si no hubiera habido aragoneses, valencianos, murcianos, andaluces, asturianos, gallegos, extremeños, catalanes, castellanos, etc. Cada uno de estos nombres inflama y envanece, y de estas pequeñas naciones se compone la masa de la gran Nación”. CAPMANY, Antoni de: *Centinela contra los franceses*, Madrid, Gómez Fuentenebro, 1808, p. 94. Era l'antítesi d'una entitat roussoniana forjadora de la voluntat general.